

НЕОБХІДНІСТЬ РОЗВИТКУ РЕФЛЕКСИВНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

В.Е. КІРЄЄВА^{1*}, Н.В. ПІДБУЦЬКА²

¹ аспірант кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами імені акад. І.А. Зязюна, НТУ «ХПІ», Харків, УКРАЇНА

² доцент кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами імені акад. І.А. Зязюна, доцент, канд. пед. наук, НТУ «ХПІ», Харків, УКРАЇНА

*email: nika.kireeva@gmail.com

Рефлексія – це діяльність людини, спрямована на осмислення власних дій, своїх внутрішніх станів, почуттів, переживань, аналіз цих станів і формулювання відповідних висновків. Для того щоб людина могла зрозуміти себе, контролювати і регулювати свої дії, розвивати свій внутрішній світ, вона повинна опанувати рефлексію. Рефлексія включає в себе самоспостереження і самоаналіз. Рефлексія – основний шлях отримання нових знань. Знання про самого себе й інших не приходять до людини ззовні, тільки через себе, через постійну рефлексію того, що з тобою відбувається щохвилини, "тут і тепер".

Сучасний етап розвитку вищої освіти передбачає якісну зміну підходів до визначення її змісту, а також форм навчально-пізнавальної діяльності студентів. Це пов'язано з формуванням нової парадигми вищої освіти, в основі якої лежить ідея розвитку особистості студентів. Розуміючи освіту як становлення людської особистості, слід зазначити, що система вищої професійної освіти покликана в процесі придбання студентами знань, умінь і навичок, допомогти їм "знайти себе", вибрати і побудувати власний світ знань, оволодіти творчими способами вирішення наукових і життєвих проблем, відкрити рефлексивний світ власного "Я" і навчитися керувати ним.

Мета рефлексії – згадати, виявити й усвідомити основні компоненти діяльності (її зміст, типи, способи, проблеми, шляхи їх вирішення, отримані результати і т.п.). Без розуміння способів свого вчення, механізмів пізнання та розумової діяльності студенти не зможуть пізнати тих знань, які вони здобули. Рефлексія допомагає студентам сформулювати одержувані результати, визначити цілі подальшої роботи, скоригувати свій освітній шлях. Вона в цьому випадку не тільки підсумок, але і стартова ланка для нової освітньої діяльності і постановки нових цілей. Рефлексія, яка включає різні процеси самопізнання щодо діяльності, спілкування, власної особистості і процесу мислення, являє собою один з видів соціальної перцепції. В освіті Бодальов А.А. виділяє наступні види рефлексії: соціально-перцептивну рефлексію, спрямовану на переосмислення і повторну перевірку суб'єктом власних уявлень і понять про пізнаваному людині; особистісну рефлексію свого спілкування з іншими людьми і якостей власної особистості, що виявляються в спілкуванні з іншими (власне самопізнання); комунікативну рефлексію, яка полягає в представленні

суб'єкта про те, як його сприймають, оцінюють, відносяться до нього інші; метарефлексії, тобто уявлення про те, що думають про себе пізнаються люди [1].

У дослідженнях, що орієнтуються на методологію кібернетичного та інформаційного підходів в психології, механізм рефлексії уподібнюється «зворотного зв'язку». Ця концептуалізація має своїм прототипом фізіологічні уявлення про нервово-рефлекторної активності мозку як складно організованої органічної системи. При такому натуралістичному розумінні, на наш погляд, не береться до уваги якісна специфіка рефлексії як відмітної властивості власне людської - соціально детермінованою, свідомої - психіки.

Психологічної концепцією, в якій рефлексії відводиться провідна роль в самодетермінації людини, є суб'єктно-діяльностний підхід СЛ. Рубінштейна Він підкреслював, що «виникнення свідомості пов'язано з виділенням з життя і безпосереднього переживання рефлексії на навколишній світ і на самого себе».

Феофанов В.Н. вважає, що дослідження рефлексії важливо в психології для визначення науково-психологічних основ управління навчально-виховним процесом: викладач, отримуючи інформацію про поведінку, діяльності студентів і про те, як вони його розуміють, оцінюють його дії, відносяться до його вчинків і його особистості, коригує, уточнює, перебудовує свою діяльність і поведінку, вдосконалюється як особистість. У процесі управління навчально-виховним процесом він здійснює відбір, уточнення, повторну перевірку своїх дій. Це досягається за допомогою рефлексивних дій – вищого виду розумових дій: сумніви, висунення гіпотез, постановки питань (самому собі), уточнення, пошуку причин явища, прогнозування та ін. Але є ще інший аспект дослідження рефлексії: формування рефлексивних рис характеру, які найбільш тісно пов'язані з цілями життя і діяльності, ціннісними орієнтаціями, установками, які виконують функцію саморегулювання і контролю розвитку, сприяючи утворенню стабілізації єдності особистості студента [2].

Проблема становлення рефлексії в навчальній діяльності все частіше виступає предметом вивчення, так як розробка засобів її формування наближає вирішення проблеми стимуляції саморозвитку особистості, можливість управління розвитком суб'єкта і вдосконалення його діяльності. Багато авторів так чи інакше торкаються цієї проблеми в зв'язку з тим, що особливості розвитку рефлексії висловлюють специфіку становлення особистості як суб'єкта діяльності (А.В. Брушлинський, В.В. Давидов, С. Л. Рубінштейн, В.І. Слободчиков, І.М. Семенов та ін.).

Список літератури:

1. *Бодалев, А.А.* Восприятие и понимание человека человеком /А.А.Бодалев//Москва изд. МГУ. – 1982г. – С. 46.
2. *Вульффов Б.З.,Харькин В.Н.* Педагогика рефлексии /Б.З.Вульффов, В.Н. Харькин//Москва Педагогика. – 1995г. – С. 55-57.